

Podľa tohto učenia sú základné danosti bytia atómy a prázdny priestor. Atómy ako najelementárnejšie hmotné častice sú nositeľmi telesných i duševných vlastností vo svete. Mnohotvárnosť vecí, ich vznikanie a zanikanie je spôsobené spojovaním a rozdeľovaním atómov, ktoré sa líšia od seba tvarom, polohou a poradím. V súvislosti s otázkou vzniku vecí musel zodpovedať Demokritos aj na otázku pohybu atómov. Aj v tomto bode je jeho učenie materialistické. Podľa Demokrita totiž tak, ako je večná a nezničiteľná existencia hmoty — atómov, tak je večný aj ich pohyb (46), lebo spočíva v samej podstate hmoty. Princíp pohybu hmoty je základom celého atomistického systému. Teda možnosti a zákony vytvárania konkrétnych vecí a javov sú dané podľa Demokrita v podstate atómov. Preto všetko svetové dianie má čisto deterministický ráz a prebieha v procesoch prísne mechanistickej povahy, spočívajúcich v premiešovaní nemenných substancií — atómov. S jeho atómovou teóriou úzko súvisí aj učenie o vzniku sveta a vesmíra. Ako je nekonečný počet atómov, nekonečný je aj vesmír a nekonečný je počet svetov v ňom. Náš svet je iba jedným z nekonečne mnohých svetov, ktoré každodenne vznikajú a hynú, keďže všetko podlieha nepretržitej zmene. V probléme vzniku života rázi materialista Demokritos taký náhľad, že život nie je výsledkom božského tvorenia, ale výsledkom mechanických procesov v samej prírode. V Demokritovom učení niet miesta pre nijaké duchovné sily alebo čistý rozum a účel, ktoré by riadily osudy hmotnej skutočnosti. Aj duša ako všetko ostatné skladá sa z atómov. Náboženské učenie o nesmrteľnosti duše je ľudský výmysel. Od Demokrita pochádza teória, ktorou sa viera v bohov odôvodňuje strachom ľudí pred rôznymi prírodnými javmi.

Demokritovo učenie o atómoch a prázdnom priestore, o nezničiteľnosti hmoty a večnosti pohybu, o kanzalite všetkého diania bolo s hľadiska jeho doby veľkolepým vedeckým pokrokom. V teórii poznania nadhodil Demokritos niekoľko zaujímavých otázok. Hĺbka jeho gnozeologických úvah sa prejavuje v tom, ako sa vedel vyhnúť úskaliam jednostranného senzualizmu a racionalizmu a správne načrtnúť vzťah smyslového a rozumového poznania, ďalej v tom, že prvý prichádza so závažnou gnozeologickou otázkou o primárnych a sekundárnych kvalitách.

Demokritos bol významným teoretikom aj v iných vedných oblastiach. Venoval mnoho pozornosti dejinám ľudskej spoločnosti, dejinám politickým a najmä etike. V tejto oblasti je však nedôsledným a upadá do idealizmu. No i napriek niektorým nedôslednostiam v jeho učení zostáva celkový ráz Demokritovej filozofie materialistický a ateistický. Preto Lenin, aby jasne diferencoval ideovú náplň antickej filozofie, pomenoval materialistický tábor Demokritovým smerom, idealistický tábor Platónovým smerom. Štúdiom starogréckych atomistov — tohoto vyvrcholenia antickej materialistickej filozofie — poznávaním ich správnych a chybných náhľadov priblížime sa ešte viac k chápaniu a ovládaniu vedeckého materializmu a k dejinám materializmu vôbec. Preto je nutné vracat sa k týmto starogréckym prameňom.

E. Városová

ANDREJ SIRÁCKY, PŮVOD PRVOTNÝCH IDEOLOGÍÍ. Vydalo Štátne nakladateľstvo v Bratislave 1952. Strán 39. Cena 9 Kčs broš.

V časoch veľkého hospodárskeho a myšlienkového preporodu, ktoré práve prežívame a v ktorých sa vyrovnávame s prežitkami buržoáznej kultúry, jestvujúcimi

u nás ešte hlavne v ideologickej oblasti, je veľmi potrebné vyrovnáť sa s azda najpálčivejším bodom tohoto „odkazu“ — s náboženským problémom. Náboženská otázka je v mysliach našich ľudí stále živá, dnes azda ešte viac než kedykoľvek predtým, lebo ich viera sa pomaly zvikláva soznamovaním sa s novým, vedeckým svetonáhladom. Preto je nutné podať im pri riešení tohto problému pomocnú ruku. Je to potrebné aj z tých dôvodov, že „ideologická a teoretická ujasnenosť je silnou oporou praxe, pomáha správne riešiť dôležité úlohy socialistickej výstavby.“

Na túto úlohu sa podujíma práca prof. Siráckeho *Pôvod prvotných ideológií*. Je to v skratke podaný pohľad marxizmu-leninizmu na náboženstvo, jeho vznik, vývin a funkciu v ľudskej spoločnosti. Náboženstvo je spoločenský jav a ako taký vzniklo v určitých historických a spoločenských pomeroch. Prví ľudia nemali náboženstvo, lebo ich obrazotvornosť nebola ešte dostatočne vyvinutá. Akonáhle však človek trochu viac duševne pokročil, začal si vytvárať aj náboženské predstavy, ktoré vznikly, ako hovorí autor spolu s Engelsom, „z prevrátených divošských predstáv ľudí o vlastnej prirodzenosti a o vonkajšej prírode“. Náboženstvo je výrazom nemohúcnosti človeka zvládnuť fyzicky a rozumovo určité prírodné javy, no aj určité spoločenské sily, ktoré ním hýbu a vrhajú ho do nešťastia. Ako duchovná činnosť je náboženstvo časťou ideologie a patrí spolu s ňou do nadstavby. Tým si nevyhnutne získava aj triedny charakter. Autor venuje hodne pozornosti tomuto triednemu charakteru náboženských predstáv a poukazuje na ich zneužívanie vládnúcimi vrstvami spoločnosti. Stupeň vývinu náboženských predstáv závisí od stupňa vývinu materiálnych podmienok života spoločnosti.

V poslednej kapitole osvetľuje prof. Sirácky vznik kresťanského náboženstva, ktoré je smesou židovského monoteizmu a gréckeho stoicizmu. Toto náboženstvo vzniklo z hospodárskych a politických potrieb Rímskej svetovej ríše. Autor osvetľuje zblízka tieto príčiny vzniku kresťanstva, ktoré malo celkom prirodzený pôvod a strháva s neho mystickú gloriolu, ktorou bolo opradené. Kresťanstvo bolo náboženstvom otrokov a všetkých vykorisťovaných, „kresťanská ideologia sa šírila medzi utláčanými masami, medzi chudobou preto, lebo pod ideológiou „všeobecnej spásy a vykúpenia“ očakávaly odstránenie svojej biedy, utrpenia a večnú blaženosť v raji.“ Vo feudálnom a kapitalistickom spoločenskom zriadení sohralo kresťanské náboženstvo negatívnu úlohu, lebo pomáhalo panujúcim triedam udržiavať vykorisťovaných v porobe a v poslušnosti voči nim.

Práca prof. Siráckeho iste splní svoje poslanie a pomôže hlavne našej študujúcej mládeži zbaviť sa nevedeckého, náboženského svetonáhladu. Získava na hodnotu aj tým, že je to prvý slovenský výklad marxistického pohľadu na náboženstvo.

T. Münz

IGOR HRUŠOVSKÝ, ÚLOHA VEDY VO VÝSTAVBE SOCIALIZMU. Vydala Osveta, v Martine 1953. Strán 26. Cena broš. 7 Kčs.

Lanského roku vznikla z podnetu pokrokových vedeckých pracovníkov Česko-slovenská spoločnosť pre šírenie politických a vedeckých poznatkov so svojou odbočkou na Slovensku. Cieľom spoločnosti je popularizovať a do najširších mas ľudu prenášať vedecký svetonáhlad a výsledky vedeckých bádání vo všetkých vedných oblastiach. Tým sa má dvíhať nielen kultúrna a ideologicko-politická úroveň našich